Makale Türü: Araştırma / *Research Article*
Makale Geliş Tarihi: 19.03.2026
Makale Kabul Tarihi: 24.05.2026

TAYLAN, Hasan Hüseyin (2026), Günümüz Ailesindeki Değişimde Medya Rolünün Yetiştirme Kuramı Açısından Değerlendirilmesi *Tezkire Dergisi*. Yıl: 35 Sayı: 96. (115-127).

Günümüz Ailesindeki Değişimde Medya Rolünün Yetiştirme Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

The Role of Media in the Transformation of the Contemporary Family: An Evaluation from the Perspective of Cultivation Theory

Hasan Hüseyin TAYLAN*

Özet

Bu makale, medya ve aile ilişkilerini; aile kurumundaki değişimi ve ailedeki krizi, dijitalleşme süreçleri ve medya etki araştırmalarından yetiştirme kuramı bağlamında inceleyecektir. Medyanın kitlesel yayılma sürecine tekabül eden son elli yılda aile yapısı, değerleri, işlevleri ve ilişkileri; modernleşme, küreselleşme, kentleşme, göç ve dijitalleşme gibi çok boyutlu dinamiklerle dönüşmüştür. Özellikle önce televizyonu içine alan geleneksel medya ve sonrasında internet, akıllı telefonlar ve sosyal medyayı içeren dijital medya, bu dönüşümün hem taşıyıcısı hem de hızlandırıcısıdır. Özellikle dijital medya, bir yandan aile üyeleri arasındaki iletişimi kolaylaştırmakta, uzak mesafeleri yakınlaştırmakta ve ortak öğrenme için yeni imkânlar sunmakta; diğer yandan mahremiyet aşınması, aile içi iletişim kopukluğu (technoference), dijital bağımlılık, kuşaklar arası çatışma ve değer aktarımında kırılmalar gibi riskleri de derinleştirmektedir. Makalede ayrıca yetiştirme kuramının, televizyonun uzun vadeli ve kümülatif etkilerini açıklayan klasik çerçevesini dikkate alan ailedeki değişimlerin açıklanmasında, dijital medya ortamlarına nasıl uyarlanabileceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ailedeki Değişim, Medya Etkileri, Artan Dijitalleşme, Yetiştirme Kuramı

Abstract

This article examines media and family relations by addressing transformations in the family institution and the crisis of the family within the context of digitalization processes and cultivation theory, one of the major approaches in media effects research. Over the last fifty years, corresponding to the mass diffusion of media, family structure, values, functions, and relationships have undergone significant transformation through multidimensional dynamics such as modernization, globalization, urbanization, migration, and digitalization. Traditional media, particularly television, and subsequently digital media, including the internet, smartphones, and social media, have functioned both as carriers and accelerators of this transformation. Digital media, in particular, facilitates communication among family members, reduces the significance of physical distance, and creates new opportunities for shared learning. On the other hand, it also deepens several risks, including the erosion of privacy, disruptions in intra-family communication or technoference, digital addiction, intergenerational conflict, and ruptures in the transmission of values. The article further discusses how cultivation theory, with its classical framework explaining the long-term and cumulative effects of television, can be adapted to digital media environments in order to understand transformations within the family.

Keywords: Family Transformation, Media Effects, Digitalization, Cultivation Theory

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Bağımlılıkla Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi, htaylan@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3968-7546

Giriş

Aile, toplumsal hayatın en temel kurumsal yapılarından biri olarak biyolojik yeniden üretim, toplumsallaşma, bakım, duygusal destek, kültürel aktarım ve ekonomik dayanışma gibi işlevleri yerine getirmektedir. Ancak modern toplumlarda aile artık sabit, tek biçimli ve değişime kapalı bir kurum olarak ele alınamaz. Küresel ölçekte aile yapıları; modernleşme, ekonomik dönüşüm, kentleşme, göç, eğitim düzeyindeki artış, kadınların kamusal yaşama ve işgücüne daha fazla katılımı, bireyselleşme ve hukuk sistemlerindeki değişimlerle birlikte çeşitlenmektedir. Bu süreçte çekirdek aile, tek ebeveynli aile, yeniden evlenmeyle oluşan karma aile, transkültürel aile daha görünür hale gelmiştir (Gerhardt, 2016; Qian ve Hu, 2024; James vd., 2025).

Aile kurumuyla ilgili bazı veriler (geniş aileden çekirdek aileye geçiş; tek ebeveynli ailelerin artışı; aile aidiyetinin düşmesi; akrabalık ilişkilerinin zayıflaması; aile işlevlerinin zayıflaması; evliliklerin azalması; çocuk sayısındaki düşüş; evlilik dışı ilişkilerdeki artış; boşanmaların artması; yeniden evlenmelerin azalması) aile kurumuna ve geleceğine yönelik kaygıları artırıyor (Taylan, 2023). Bu veriler aynı zamanda ailedeki değişime işaret etmekle birlikte; aynı zamanda ailedeki kriz ve risklere de işaret etmektedir.

Ailedeki değişim, yalnızca aile biçimlerinin çeşitlenmesiyle sınırlı değildir. Aile içi roller, ebeveynlik pratikleri, kuşaklar arası ilişkiler, mahremiyet algısı, otorite kalıpları ve değer aktarımı da yeniden yapılanmaktadır. Bu bağlamda dijitalleşme, aile kurumunun geçirdiği dönüşümün en kritik belirleyenlerinden biri haline gelmiştir. İnternet, akıllı telefonlar, sosyal medya platformları, çevrimiçi oyunlar, görüntülü konuşma uygulamaları, dijital içerik platformları ve algoritmik kişiselleştirme sistemleri, aile üyelerinin gündelik yaşamını, iletişim alışkanlıklarını ve ilişki biçimlerini doğrudan etkilemektedir (Dalope ve Woods, 2018; Wilding, 2020; Bărbuță vb., 2023; Qian ve Hu, 2024).

Medya ve aile ilişkisi, medya çalışmalarında (media studies) tarihsel olarak önce gazete, radyo ve özellikle televizyon bağlamında tartışılmıştır. Televizyonun aile değerleri, aile içi rolleri, cinsiyet temsilleri ve toplumsal gerçeklik algısı üzerindeki etkisi, medya etki araştırmalarının temel alanlarından biri olmuştur. Dijital çağda ise medya etkileri daha karmaşık hale gelmiştir. İzleyici artık yalnızca pasif alıcı değil; içerik seçen, paylaşan, yorumlayan, üreten ve algoritmik platformlar tarafından sürekli yönlendirilen aktif bir kullanıcıdır. Bu nedenle medya etkilerini açıklayan klasik modellerin dijital medya koşullarına yeniden uyarlanması gerekmektedir (Valkenburg vd., 2016; Fourie, 2018; Schroeder, 2018).

Bu makalenin amacı, ailedeki değişim ve dönüşümü, medya ve dijitalleşme bağlamında ele almak; geleneksel medyanın (televizyon) ve dijital medyanın (internet ve sosyal medya) aile kurumu üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve bu etkileri yetiştirme kuramı çerçevesinde yorumlamaktır.

Ailenin Değişimi: Günümüzde Ailenin Krizi ve Yeni Riskler

Ailenin değişimi, modern toplumların genel dönüşümünden bağımsız değildir. Modernleşme ve ilişkili ekonomik kalkınma, kentleşme ve göç ile küreselleşme, son olarak dijitalleşme, aile kurumunun hem yapısını hem de değer sistemini dönüştürmektedir. Geleneksel geniş aile ilişkilerinin yerini birçok toplumda daha küçük, çekirdek ve bireyselleşmiş aile biçimleri almakta; evlilik yaşı yükselmekte, doğurganlık düşmekte, boşanma ve yeniden evlenme deneyimleri daha görünür hale gelmektedir (Gerhardt, 2016; James vb., 2025). Bu değişim, aileyi ortadan kaldıran doğrusal bir çözülme süreci olarak değil; aile kurumunun yeni toplumsal koşullara uyum sağlayarak yeniden biçimlenmesi olarak değerlendirilebilir.

Aile değişiminin önemli boyutlarından biri değerler alanında yaşanmaktadır. Geleneksel aile değerleri, toplulukçu bağlılık (aile aidiyeti vb.), aile içi otorite, cinsiyet temelli iş bölümü ve kuşaklar arası süreklilik üzerinden şekillenirken; modern aile pratiklerinde bireysel özerklik, duygusal tatmin, eşitlikçi ebeveynlik, müzakereci ilişki biçimleri ve karşılıklı psiko-sosyal destek daha fazla önem kazanmaktadır. Kağıtçıbaşı'nın aile değişimine ilişkin kuramsal yaklaşımı, özellikle geleneksel toplumlarda aile bağlarının tamamen çözülmediğini; özerklik ile ilişkisel bağlılığın birlikte var olabildiğini göstermesi bakımından önemlidir (Kağıtçıbaşı, 2006). Bu durum, Türkiye gibi geleneksel ve modern değerlerin iç içe geçtiği toplumlarda aileyi anlamak için özellikle açıklayıcıdır.

Bununla birlikte ailedeki değişim, yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Aile içi iletişimin zayıflaması, kuşaklar arası değer çatışması, çocuk ve ergenlerin dijital dünyaya yönelmesi, ebeveyn otoritesinin dijital beceri farkları nedeniyle aşınması, mahremiyet sınırlarının belirsizleşmesi, aile içi bakım yüklerinin dengesiz dağılımı ve dijital bağımlılık riski bu yeni risk alanları arasında sayılabilir (Dalope ve Woods, 2018; Wilding, 2020; Bărbuță vb., 2023; Qian ve Hu, 2024;). Ailenin krizi, bu açıdan yalnızca boşanma, evlilik oranlarında düşüş veya doğurganlık azalması gibi demografik göstergelerle sınırlı değildir. Kriz aynı zamanda aile içi iletişim, değer aktarımı, ortak zaman, duygusal yakınlık, aidiyet ve bakım sorumluluklarının sürdürülebilirliğiyle ilgilidir.

Ailede risklerin artması, aile kurumunun tümüyle işlevsizleştiği anlamına gelmez. Aksine aile, dijitalleşme çağında da çocukların medya kullanımı, dijital okuryazarlık, psiko-sosyal dayanıklılık ve çevrim içi risklerden korunma açısından temel bir koruyucu sistem olarak önemini sürdürmektedir. Dalope ve Woods (2018), dijital medya kullanımını aile merkezli müdahale stratejileriyle birlikte değerlendirmekte; ebeveyn rehberliği, ortak kullanım, açık iletişim ve aile içi sınırların önemini vurgulamaktadır. Benzer biçimde aile sistemleri yaklaşımı, dijital medyayı aileye dışarıdan eklenen basit bir araç olarak değil; aile organizasyonu, geri bildirim döngüleri, rutinler ve dayanıklılık üzerinde etkili yeni bir katman olarak görmektedir (Browne vd., 2024).

Günümüzde ailenin krizi, bir yandan bireyselleşme ve dijitalleşmenin aile içi bağları zayıflatmasıyla; diğer yandan aileden beklenen bakım, destek, denetim ve rehberlik işlevlerinin artmasıyla ilişkilidir. Aile, hem dönüşen toplumsal koşulların baskısı altında kalmakta hem de bu koşullarla başa çıkmada hâlâ temel kurum olarak görülmektedir. Bu ikili durum, aileyi modern toplumlarda hem kırılgan hem de vazgeçilmez kılmaktadır.

Ailenin Değişimi, Riskleri ve Krizinde Dijital Medyanın Rolü

Televizyon, 20.yüzyıldan internetin yaygınlaşmasına kadar geçen sürede en yaygın, en etkili, en çok tüketilen vs. bir kitle iletişim aracı olarak, yaşam tarzımızı belirleyen, duygu, düşünce ve algılarımızı yönlendiren, tutum, değer ve davranışlarımızı etkileyen önemli bir güç haline gelmiştir. En önemlisi de artık televizyonun merkez olduğu hanelerde doğan çocuklar için aile, okul gibi önemli toplumsallaştırıcı kurumların yanında en önemli toplumsallaşma aracı olmuştur (Taylan, 2011).

Dijital medyanın yaygınlaştığı döneme kadar ve hatta dijital teknolojilerin gelişmesiyle güçlenen televizyonla *yetişen* çocuklar, ekrandaki karakterlerden model alma yoluyla etkilendikleri kadar şiddet, tüketim, cinsellik, aile imajları ve toplumsal cinsiyet kalıpları gibi konularda televizyondaki içerikten etkilendikleri bir bakıma deyim yerindeyse televizyon dünyasının taşıyıcısı oldukları yapılan çalışmalarda dile getirilmiştir (Taylan, 2011). Televizyondaki diziler, filmler, reklamlar, haberler ve diğer programlar aracılığıyla aileye ilişkin değerler, aile yapısına dair modeller, aile içi ilişkiler, cinsiyet rolleri, davranış kalıpları, çocuk ve gençlere toplumsallaştırma sürecinde öğretilmektedir.

21. yüzyılda artan dijitalleşme ile internet erişimi, mobil iletişim, akıllı telefon kullanımı, sosyal medya platformları, dijital video ortamları ve yapay

zekâ destekli kişiselleştirme sistemleri, medya tüketimini geleneksel kitle iletişiminden hibrit, etkileşimli ve kişiselleştirilmiş bir yapıya taşımıştır. Dijital medya tüketimi artık televizyon ekranı etrafında örgütlenen ortak aile deneyiminden ibaret değildir. Bireysel ekranlar, taşınabilir cihazlar ve kişisel algoritmik akışlar, aile içindeki medya deneyimini parçalı hale getirmektedir (Schroeder, 2018; Polyakov ve Sleptsov, 2022).

Bu dönüşümün aile üzerindeki etkileri çift yönlüdür. İlk olarak dijital medya aile üyeleri arasında iletişim ve yakınlık üretme kapasitesine sahiptir. Uzak mesafelerde yaşayan aile üyeleri görüntülü konuşma, mesajlaşma ve sosyal medya aracılığıyla ilişkiyi sürdürebilmekte; özellikle göç, yaşlılık, bakım ve ulusötesi/transkültürel aile ilişkilerinde dijital iletişim önemli bir bağlayıcı işlev görebilmektedir (Wilding, 2020; Jiménez, 2024). Ortak medya aktiviteleri, aile üyeleri arasında paylaşım ve etkileşim üretebilir; ailecek televizyon izleme veya dijital içerik tüketimi kuşaklar arası yakınlığı artırabilir (Gee vd., 2017; Courtois ve Nelissen, 2018).

İkinci olarak, dijital medya aile içinde çatışma, kopukluk ve yeni güç ilişkileri yaratabilmektedir. Sosyal medya, çevrimiçi oyunlar, akıllı telefonlar ve sürekli çevrimiçi olma hali aile içi ortak zamanı azaltabilmekte; ebeveyn-çocuk ilişkilerinde dikkat dağılması, denetim tartışmaları, gizlilik çatışmaları ve kullanım süresi anlaşmazlıkları doğurabilmektedir. *Technoference* olarak adlandırılan teknoloji kaynaklı ilişki kesintileri, ebeveynlerin veya çocukların cihaz kullanımı nedeniyle yüz yüze etkileşimin bölünmesi anlamına gelir ve aile içi duygusal yakınlığı zayıflatabilir (Valkenburg vb., 2016; Dalope ve Woods, 2018).

Sosyal medya aile kimliğinin, mahremiyetin ve temsiliyetin yeniden kurulmasında da belirleyicidir. Aile fotoğraflarının, çocuklara ilişkin görüntülerin, gündelik aile deneyimlerinin ve ebeveynlik pratiklerinin çevrimiçi dolaşıma sokulması, aile mahremiyetini kamusal-dijital alana taşımaktadır. Bu durum bir yandan aile üyeleri arasında görünürlük, aidiyet ve paylaşım duygusu üretebilirken; diğer yandan *sharenting* (ebeveynlerin çocuklarının görüntülerini sosyal medyada paylaşması), gözetim, rıza, çocuk hakları ve dijital iz gibi sorunları gündeme getirmektedir (Pauwels, 2012; Ordóñez Pineda ve Calva Jiménez, 2021; Barnwell vd., 2023).

Dijital medyanın aile sorunlarıyla ilişkili bir diğer boyutu dijital bağımlılık ve problemli kullanımdır. Çocuk ve ergenlerde problemli dijital medya kullanımı; aile çatışması, düşük aile uyumu, ebeveyn ruh sağlığı sorunları, düşük sosyo-ekonomik durum, zayıf ebeveyn arabuluculuğu ve düşük dijital okuryazarlıkla ilişkilendirilmektedir (Li vd., 2024; Liu vd., 2025; Siva

vd., 2025). Türkiye bağlamında aile içi iletişim zayıfladıkça çocukların dijital ortamlara kaçma eğiliminin arttığını gösteren bulgular, dijital medya kullanımını yalnızca bireysel tercih ya da teknolojik alışkanlık olarak değil, aile sisteminin iletişim kalitesiyle bağlantılı bir süreç olarak yorumlamayı gerektirmektedir (Ata-Aktürk ve Akman, 2024; Deniz vd., 2024; Yayla vd., 2025).

Akıllı telefonların aile üzerindeki etkisi özellikle süreklilik, taşınabilirlik ve kişiselleştirme özellikleri nedeniyle önemlidir. Televizyon aile salonunda ortak deneyim üretirken, akıllı telefon bireysel ekranı sürekli erişilebilir hale getirmekte; çocuk, ergen ve yetişkinlerin aynı fiziksel mekânda bulunup farklı dijital dünyalarda yaşamalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle günümüz ailesinde kriz, bazen aile üyelerinin fiziksel olarak bir arada ama ilişkisel olarak dağınık olması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Dijital medya, aileyi aynı anda hem bağlamakta hem de parçalamaktadır.

Medyanın Ailedeki Değişimindeki Rolüne Dair Yetiştirme Kuramının Açıklamaları

Gerek geleneksel gerekse dijital medyanın aile kurumu (aile değerleri, yapısı, ilişkileri) üzerindeki etkileri ya da rolü, iletişim bilimleri disiplinleri içerisinde temellenmiş medya etki kuramları çerçevesinde daha iyi anlaşılabilir. Gündem belirleme kuramı, çerçeveleme kuramı, medyatizasyon (medyatikleşme) ve etkileşimli medya yaklaşımları, medyanın aile hayatına farklı düzeylerde nüfuz ettiğini göstermektedir (Valkenburg vd., 2016; Fourie, 2018; Hjarvard, 2018). Örneğin medyatizasyon yaklaşımına göre medya, artık aileye dışsal bir araç değil, gündelik hayatın, aile ritüellerinin, ebeveynlik pratiklerinin ve mahremiyet düzenlemelerinin içine yerleşmiş kurumsal bir mantık haline gelmiştir (Hjarvard, 2018; Livingstone ve Sefton-Green, 2024). Ancak medya etki araştırmaları içerisinde yer alan yetiştirme kuramı, medyanın aile üzerindeki uzun dönemli etkisi ve rolü üzerine daha açıklayıcı ve doğrudan bilgiler sağlamaktadır.

Kitle iletişiminin uzun dönemli etkilerini araştıran en önemli ve en etkili araştırma geleneklerinden birisi olan Kültürel Göstergeler Projesi kapsamında ortaya çıkan Yetiştirme Kuramı, medyanın sosyal kontrol ve toplumsallaşma rolünü merkeze alan bir çerçevede değerlendirilebilir (Taylan, 2011). Yetiştirme kuramı, George Gerbner tarafından geliştirilen ve özellikle televizyonun uzun süreli izlenmesinin izleyicilerin toplumsal gerçeklik algısını nasıl şekillendirdiğini açıklayan bir medya etki yaklaşımıdır. Kuram, özellikle televizyonun, izleyicilerin dünya hakkındaki inançlarını, tutumlarını ve değerlerini uzun vadede, kümülatif bir şekilde nasıl şekillendirdiğini incele-

mektedir (Gerbner ve Gross, 1976; Gerbner vd., 1978; Shanahan ve Morgan, 1999). Kuramın temel varsayımı, medyanın kısa süreli ve doğrudan davranışsal etkilerinden çok, uzun vadeli, tekrarlanan, kümülatif ve sembolik etkilerine odaklanır. Çok fazla televizyon izleyenler, televizyonun sunduğu dünyayı zamanla toplumsal gerçekliğin kendisi gibi algılamaya daha yatkın hale gelebilirler (Morgan, 2008; Morgan vd., 2014; Signorielli vd., 2019).

Yetiştirme kuramının iki temel kavramı anaakımlaşma (Mainstreaming) ve yankıdır (Resonance). Anaakımlaşma, farklı toplumsal gruplardan bireylerin yoğun medya maruziyeti sonucunda benzer gerçeklik algılarına yaklaşmasını ifade eder. Yankı ise medya içeriklerinde sunulan temaların izleyicinin kendi yaşam deneyimleriyle örtüşmesi durumunda etkinin güçlenmesidir (Morgan ve Shanahan, 2010; Morgan vd., 2017). Bu çerçeve aile bağlamına uygulandığında, televizyon dizileri, aile temalı programlar, reklamlar ve dijital içerikler aileye ilişkin normların, rollerin, çatışma biçimlerinin, cinsiyet kalıplarının ve ideal aile imgesinin yeniden üretildiği sembolik alanlar olarak görülebilir.

Televizyon döneminde yetiştirme etkisi, özellikle aile değerleri, cinsiyet rolleri, şiddet algısı, yaşlılık temsilleri ve toplumsal roller bağlamında incelenmiştir. Yoğun medya izleyiciliği, izleyicilerin aile içi roller, kadınlık-erkeklik beklentileri, ebeveynlik modelleri ve normal aile ilişkilerine dair algılarını şekillendirebilir (Morgan vd., 2014; Signorielli vd., 2019; Çelik ve van het Hof, 2021). Bu açıdan medya, aileyi yalnızca yansıtmaz; aynı zamanda hangi aile biçimlerinin normal, başarılı, sorunlu, modern veya arzu edilir görüleceğine ilişkin sembolik kalıplar da üretir.

Dijital çağda yetiştirme kuramı yeni sorularla karşı karşıyadır. Medya etki kuramları açısından bakıldığında dijital medya, klasik etki modellerini aşan daha karmaşık bir yapı sunmaktadır. Klasik kuram, televizyonun merkezi, tek yönlü ve kitlesel yapısına göre geliştirilmiştir. Oysa dijital medya çoklu platformlara, kişiselleştirilmiş akışlara, algoritmik önerilere, kullanıcı üretimli içeriklere ve parçalanmış izleyici deneyimlerine dayanmaktadır. Bu nedenle yetiştirme etkileri artık yalnızca televizyon izleme süresiyle ölçülemez; sosyal medya akışları, çevrimiçi video platformları, kısa video uygulamaları, oyun ortamları ve *influencer* kültürü de aileye ilişkin algıların oluşmasında rol oynar (Morgan vd., 2017; Hermann vd., 2023).

Hermann, Morgan ve Shanahan (2023) tarafından yapılan yeni bir meta-analiz, yetiştirme kuramının sosyal medyaya uygulanmasının genel etkisini incelemiştir. Araştırma, dijital medya kullanımının, bireylerin toplumsal gerçeklik algıları ve inançları üzerinde, televizyonun etkisine benzer biçimde küçük ama anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yetiştirme kuramının temel argümanı, dijital çağda önemini korumaktadır: Medya içeriklerine uzun süreli ve tekrarlanan maruziyet, bireylerin sosyal gerçeklik algısını biçimlendirebilir. Sosyal medyada sürekli idealize edilmiş aile fotoğraflarına, kusursuz ebeveynlik performanslarına, tüketim merkezli aile mutluluğu imgelerine veya çatışmacı ilişki anlatılarına maruz kalmak, kullanıcıların kendi ailelerini değerlendirme ölçütlerini etkileyebilir. Bu nedenle dijital yetiştirme etkisi, televizyonun ortak mesaj evreninden farklı olarak, algoritmik olarak kişiselleştirilmiş ama yine de tekrarlanan sembolik örüntüler üzerinden işler.

Aile bağlamında yetiştirme yaklaşımı, medyanın aileye etkisini üç düzeyde yorumlamaya imkân verir. Birinci düzey temsil düzeyidir. Medya içerikleri aileyi nasıl göstermektedir? Hangi aile biçimleri görünürdür? Hangi ebeveynlik tarzları idealize edilmektedir? Kadın, erkek, çocuk, yaşlı ve kardeş rolleri nasıl kurulmaktadır? İkinci düzey algı düzeyidir. İzleyiciler bu temsiller sonucunda aile, evlilik, boşanma, ebeveynlik, cinsiyet rolleri ve kuşak ilişkileri hakkında nasıl kanaatler geliştirmektedir? Üçüncü düzey pratik düzeyidir. Bu algılar gündelik aile içi ilişkilerde, beklentilerde, çatışmalarda ve dijital medya kullanım biçimlerinde nasıl karşılık bulmaktadır?

Dijital medyanın aile üzerindeki etkileri, artan ekran süresiyle doğrudan ilişkilidir. Dünyada günde ortalama yedi saate yakın ekranda kalınmaktadır (https://wearesocial.com/uk/blog/2025/10/digital-2026-global-overview-report/). Bu da özellikle çocuk ve gençleri, medyanın mesajlarına daha duyarlı hale getirmektedir. Ebeveynler, çocuklarının medya içeriklerine maruz kalmasından duydukları endişeleri sıkça dile getirmektedirler (Common Sense Media, 2017; Russell & Shrum, 2021). Susilo (2020), çocukların boş zamanlarının büyük bir kısmını dijital cihazlarda geçirmesinin, ailenin normal işleyişini ve dolayısıyla değer aktarımı sürecini azalttığını belirtmektedir. Valdemoros-San-Emeterio vd. (2017) de dijital boş zaman etkinlikleri ve algılanan aile işleyişi arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Bu çalışmada; çocukların tercih ettikleri boş zaman etkinlikleri arasında herhangi bir dijital etkinliğe yer vermediklerinde, aile uyumu, esneklik ve aile işleyişi daha sağlıklı olduğu tespit edilmiştir.

Yetiştirme araştırmalarının aile çalışmaları açısından en önemli katkısı, medyanın yalnızca anlık davranış değişiklikleri üzerinden değil, uzun vadeli kültürel anlam üretimi üzerinden analiz edilmesini sağlamasıdır. Aileye ilişkin normların değişiminde medya, eğitim, ekonomi, hukuk ve kültürle birlikte işleyen sembolik bir toplumsallaşma alanıdır. Televizyon dizileri, sosyal medya anlatıları, dijital ebeveynlik içerikleri, çevrimiçi aile temsilleri ve platform kültürü aileyi yeniden tanımlayan bir medya ekolojisi üretmektedir.

Bu nedenle yetiştirme yaklaşımı, aile krizini anlamada özellikle değer, temsil, norm ve gerçeklik algısı düzeylerinde güçlü bir açıklama imkânı sunmaktadır.

Yetiştirme kuramı, buna mukabil medya etkilerinin her toplumda aynı biçimde işlemediğini hatırlatır. Kültürel bağlam, aile değerleri, din, toplumsal cinsiyet normları, sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn dijital okuryazarlığı ve medya kullanım pratikleri etkiyi farklılaştırır (Morgan vd., 2017; Hermann vd., 2021; Hermann vd., 2023). Bu nedenle Türkiye gibi geleneksel aile değerleri ile modern bireyselleşme eğilimlerinin birlikte var olduğu toplumlarda, medya etkileri hem aile bağlarını dönüştüren hem de geleneksel rolleri yeniden üreten çift yönlü bir karakter taşıyabilir. Son yıllardaki artan dijitalleşme eğilimleri ise sosyolog ve/veya iletişim bilimcilerin yaklaşımlarında, geleneksel aile değer ve rollerini yeniden üretmekten çok dönüştüren ve değiştiren bir çerçeveye sahip olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır.

Sonuç

Ailedeki değişim; modernleşme, kentleşme, göç ve ekonomik değişimlerle; toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümü ve bireyselleşme gibi süreçlerle birlikte ilerlerken, dijitalleşme bu dönüşümü hızlandıran ve gündelik aile ilişkilerine taşıyan temel dinamiklerden biri haline gelmiştir. Geleneksel medya ve dijital medya aileyi hem temsil etmekte hem de aile içi ilişkilerin kurulma biçimlerini dönüştürmektedir.

Geleneksel medyanın tek yönlü iletişim karakterinin aksine dijital medyanın interaktif karakteri, medyanın aile üzerindeki etkilerinin tek yönlü olmadığını göstermektedir. Dijital medya, aile üyeleri arasında iletişim, yakınlık, aidiyet, dayanışma, ortak öğrenme ve kuşaklar arası bağ kurma imkânı sunabilir. Ancak aynı zamanda iletişim kopukluğu, teknoloji kaynaklı ilişki kesintileri, mahremiyet ihlalleri, aile içi güç ilişkileri, dijital bağımlılık, çocukların çevrimiçi risklere maruz kalması ve aile içi değer aktarımında kırılmalar gibi sorunlara da yol açabilir.

Yetiştirme kuramı, medyanın aile üzerindeki etkisini uzun vadeli sembolik ve kültürel bir süreç olarak anlamayı sağlar. Televizyon döneminde aile değerleri ve toplumsal gerçeklik algısı üzerinde işleyen yetiştirme etkileri, dijital çağda algoritmik, kişiselleştirilmiş ve çoklu platformlara yayılmış biçimde yeniden düşünülmelidir. Sosyal medya, çevrimiçi video platformları, dijital oyunlar ve akıllı telefonlar aileye ilişkin normları, beklentileri ve gerçeklik algılarını sürekli biçimde yeniden üretmektedir.

Sonuç olarak, medya ve dijitalleşme aile kurumunun krizini yalnızca derinleştiren dışsal tehditler değil; aynı zamanda ailenin yeniden kurulma, uyum sağlama ve dayanıklılık geliştirme süreçlerinin de parçasıdır. Aileyi güçlendirmeye yönelik politika ve uygulamalar, dijital medya gerçekliğini dışlamadan; medya okuryazarlığı, dijital ebeveynlik, aile içi iletişim ve çocukların çevrimiçi güvenliği arasında dengeli bir çerçeve kurmalıdır.

Kaynaklar

Ata-Aktürk, A., & Akman, M. B. (2024). What happens beyond the screen? Uncovering digital technology perception, usage, and parental mediation among 3–6-year-old Turkish children. *Journal of Child and Family Studies*, 33(10), 3191–3210. https://doi.org/10.1007/s10826-024-02888-x

Barnwell, A., Neves, B. B., & Ravn, S. (2023). Captured and captioned: Representing family life on Instagram. *New Media & Society*, 25(5), 921–942. https://doi.org/10.1177/14614448211012791

Bărbuță, A., Ghețău, C. and Iovu, M.-B. (2023). Digital technology and family dynamics : The 3Rs conceptual model regarding the acceptance and use of digital technology in everyday family routines. *Intersections*. *East European Journal of Society and Politics.* 9, 1 (Apr. 2023), 120–144. DOI:https://doi.org/10.17356/ieejsp.v9i1.1049.

Browne, D.T., Király, O., Lukavska, K., Madigan, S., Demetrovics, Z. (2025). Family Systems Theory in the Digital Age: Reifying the Digital Level of Analysis. In: Christakis, D.A., Hale, L. (eds) *Handbook of Children and Screens*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-69362-5_57

Chatterjee A (2024). Digital finance: a developing country perspective with special focus on gender and regional disparity. *Digital Policy, Regulation and Governance*, Vol. 26 No. 4 pp. 394–419, doi: https://doi.org/10.1108/DPRG-10-2023-0149

Common Sense Media. (2017). *Biggest concerns about media among parents of 0- to 8-year-olds in the United States in 2017* [Graph]. Statista. https://www.statista.com/statistics/769057/concerns-media-parents/

Courtois, C., & Nelissen, S. (2018). Family television viewing and its alternatives: Associations with closeness within and between generations. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 62*(4), 673–691. https://doi.org/10.1080/08838151.2018.1523907

Çelik, H. C., & van het Hof, S. D. (2021). The cultivation role of television in terms of violence, life in general, personality traits and the perception of old age. *Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriya 10. Zhurnalistika*, *(1)*, 148–167. https://doi.org/10.30547/vestnik.journ.1.2021.150174

Dalope, K. A., & Woods, L. J. (2018). Digital media use in families: Theories and strategies for intervention. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 27*(2), 145–158. https://doi.org/10.1016/j.chc.2017.11.001

Deniz, M. E., Kurtuluş, H. Y., & Kaya, Y. (2024). Family communication and bi-dimensional student mental health in adolescents: A serial mediation through digital game addiction and school belongingness. *Psychology in the Schools, 61*(11), 4375–4390. https://doi.org/10.1002/pits.23290

Dworkin, J., Rudi, J. H., & Hessel, H. (2018). The state of family research and social media. *Journal of Family Theory & Review, 10*(4), 796–813. https://doi.org/10.1111/jftr.12295

Fernández Jiménez, C. (2024). Familia, relaciones sociales y mayores en el contexto de la transformación digital [Family, social relationships, and the elderly in the context of digital transformation]. *Revista de Derecho de la Seguridad Social. Laborum, (Extra 6)*, 303–313.

Fourie, P. J. (2018). The impact of the digital media landscape on media theory: From effect theory to mediatisation theory. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe, 58*(4-1), 650–668. https://doi.org/10.17159/2224-7912/2018/v58n4-1a3

Gee, E., Takeuchi, L. M., & Wartella, E. (Eds.). (2017). *Children and families in the digital age: Learning together in a media saturated culture*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315297170

Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication, 26*(2), 173–199. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x

Gerbner, G., Gross, L., Jackson-Beeck, M., Jeffries-Fox, S., & Signorielli, N. (1978). Cultural indicators: Violence profile no. 9. *Journal of Communication, 28*(3), 176–207. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1978.tb01646.x

Gerhardt, C. (2016). Globalization and families. In C. L. Shehan (Ed.), *The Wiley Blackwell encyclopedia of family studies* (Vol. 2, pp. 979–986). Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbefs236

Hermann, E., Morgan, M., & Shanahan, J. (2021). Television, continuity, and change: A meta-analysis of five decades of cultivation research. *Journal of Communication, 71*(4), 515–544. https://doi.org/10.1093/joc/jqab014

Hermann, E., Morgan, M., & Shanahan, J. (2023). Cultivation and social media: A meta-analysis. *New Media & Society, 25*(9), 2492–2511. https://doi.org/10.1177/14614448231180257

Hjarvard, S. (2018). The logics of the media and the mediatized conditions of social interaction. In C. Thimm, M. Anastasiadis, & J. Einspänner-Pflock (Eds.), *Media logic(s) revisited: Modelling the interplay between media institutions, media technology and societal change* (pp. 63–84). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-65756-1_4

James, S. L., Howlett, E., & Ribeiro Nuez, N. (2025). Navigating global family diversity: Theory, research, and implications for policy—A narrative review. *European Journal of Mental Health, 20*, Article e0040, 1–21. https://doi.org/10.5708/EJMH.20.2025.0040

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). Theoretical perspectives on family change. In J. Georgas, J. W. Berry, F. J. R. van de Vijver, Ç. Kağıtçıbaşı, & Y. H. Poortinga (Eds.), *Families across cultures: A 30-nation psychological study* (pp. 72–89). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511489822.004

Li, H., Luo, M., Duan, B., Kawulia, A., Su, M., & Di, H. (2024). Family socioeconomic status and young children digital addiction: A moderated mediation model. *Frontiers in Psychology, 15*, Article 1435575. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1435575

Liu, S.-W., Chen, S., Huang, C., & Vallario, J. (2025). Parenting style and child internet addiction in China: Mediation effect of parental active mediation. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 22*(4), Article 461. https://doi.org/10.3390/ijerph22040461

Livingstone, S., & Sefton-Green, J. (2025). The platformization of the family. In J. Sefton-Green, K. Mannell, & O. Erstad (Eds.), *The platformization of the family: Towards a research agenda* (pp. 7–23). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-74881-3_2

Morgan, M. (2008). Cultivation theory. In W. Donsbach (Ed.), *The international encyclopedia of communication* (Vol. 3, pp. 1091–1095). Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781405186407.wbiecc164

Morgan, M., Perloff, R. M., Ruddock, A., & Shanahan, J. (2026). Cultivation at 50. *Mass Communication and Society, 29*(3), 343–364. https://doi.org/10.1080/15205436.2026.2645066

Morgan, M., & Shanahan, J. (2010). The state of cultivation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 54*(2), 337–355. https://doi.org/10.1080/08838151003735018

Morgan, M., Shanahan, J., & Signorielli, N. (2014). Cultivation theory in the twenty-first century. In R. S. Fortner & P. M. Fackler (Eds.), *The handbook of media and mass communication theory* (pp. 480–497). Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781118591178.ch26

Morgan, M., Shanahan, J., & Signorielli, N. (2017). Cultivation theory: Idea, topical fields, and methodology. In P. Rössler, C. A. Hoffner, & L. van Zoonen (Eds.), *The international encyclopedia of media effects* (pp. 1–14). Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781118783764.wbieme0039

Ordóñez Pineda, L., & Calva Jiménez, S. (2020). Amenazas a la privacidad de los menores de edad a partir del sharenting [Threats to the privacy of young persons (minors) from sharenting]. *Revista Chilena de Derecho y Tecnología, 9*(2), 105–130. https://doi.org/10.5354/0719-2584.2020.55333

Pauwels, L. (2012). Images, self-images, and idealized identities in the digital networked world: Reconfigurations of family photography in a web-based mode. In A. Poletti & J. Rak (Eds.), *Identity technologies: Constructing the self online* (pp. 133–147). University of Wisconsin Press.

Polyakov, M. L., & Sleptsov, N. A. (2022). The shift in media consumption in Russia: Overview of trends 2016–2021. *RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism, 27*(3), 615–630. https://doi.org/10.22363/2312-9220-2022-27-3-615-630

Qian, Y., & Hu, Y. (2024). The digitalization of family life: A multilevel conceptual framework. *Journal of Marriage and Family, 86*(5), 1160–1183. https://doi.org/10.1111/jomf.12983

Russell, C. A., & Shrum, L. J. (2021). The cultivation of parent and child materialism: A parent–child dyadic study. *Human Communication Research, 47*(3), 284–308. https://doi.org/10.1093/hcr/hqab004

Schroeder, R. (2018). Towards a theory of digital media. *Information, Communication & Society, 21*(3), 323–339. https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1289231

Shanahan, J., & Morgan, M. (1999). *Television and its viewers: Cultivation theory and research*. Cambridge University Press.

Signorielli, N., Morgan, M., & Shanahan, J. (2019). Cultivation analysis: Research and practice. In D. W. Stacks, M. B. Salwen, & K. C. Eichhorn (Eds.), *An integrated approach to communication theory and research* (3rd ed.). Routledge.

Siva, N., Jena, S., Dhanya, V. J., Senapati, P., Praharaj, M., Das, S., Tripathy, P., & Dash, M. (2025). Impact of social media on parenting style and child behavior in India: A systematic scoping review. *Asian Journal of Social Health and Behavior, 8*(4), 161–173. https://doi.org/10.4103/shb.shb_4_25

Susilo, S. (2020). The role of families in cultivating children's personality values: An analysis of social psychology education. *Journal of Social Studies Education Research, 11*(4), 275–303.

Taylan, H. H. (2011). *Televizyonla yetişmek: Televizyon şiddetinin etkileri üzerine bir araştırma*. Çizgi Kitabevi.

Taylan, H. H. (2023). Aile birliğinin korunmasında aile arabuluculuğu. *Sosyoloji Divanı, 11*(21), 153–171.

Valdemoros-San-Emeterio, M. A., Sanz-Arazuri, E., & Ponce-de-León-Elizondo, A. (2017). Digital leisure and perceived family functioning in youth of upper secondary education. *Comunicar, 25*(50), 99–107. https://doi.org/10.3916/C50-2017-09

Valkenburg, P. M., Peter, J., & Walther, J. B. (2016). Media effects: Theory and research. *Annual Review of Psychology, 67*, 315–338. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122414-033608

We Are Social, & Meltwater. (2026). *Digital 2026: Global overview report*. https://wearesocial.com/uk/blog/2025/10/digital-2026-global-overview-report/

Wilding, R. (2021). Families, relationships, and technology. In D. A. Rohlinger & S. Sobieraj (Eds.), *The Oxford handbook of digital media sociology* (pp. 138–158). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197510636.013.11

Yayla, İ. E., Makas, S., Yıldırım, S., Dombak, K., & Çelik, E. (2025). From stress to screen: Family factors on the path to problematic media use in children aged 4–11. *Frontiers in Psychology, 16*, Article 1699094. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1699094